

Discussiepunten voor workshop Dynamisering van Innovatie voor 22 juni 2007

Achtergrond

Het DvI programma dat EZ en NWO samen hebben ontwikkeld, komt voort uit beleidsmatige relevante onderzoeksvragen die EZ constateerde op de thema's:

- 1) Innovatie en kennisuitwisseling
- 2) Innovatie, markten en hiërarchie

Die vragen zijn destijds in algemene zin verwoord in de brochuretekst, hetgeen heeft geleid tot de selectie van 5 projecten (drie op het thema innovatie, markten en hiërarchie en twee op het thema innovatie en kennisuitwisseling) waarvan de tussenstand in de workshop van 22 juni wordt gepresenteerd.

Het leek ons goed voorafgaand aan die workshop de beleidsmatige vragen aanpalend aan het onderzoek nog even onder de aandacht te brengen en die tevens specifieker te maken. Hoewel we begrijpen dat op basis van voorlopige uitkomsten van onderhanden onderzoek lastig definitieve antwoorden op beleidsvragen kunnen worden geleverd, hopen we dat de workshop eerste indicaties oplevert en ideeën genereert voor beleidsrelevante rapportages bij het vervolg van de projecten.

Hieronder staan vragen/discussiepunten geformuleerd, geordend naar thema in de volgorde van de workshop van 22 juni. Wij, van EZ, zien uit naar de bijeenkomst.

Innovatie, markten en hiërarchie

Er wordt veel onderzoek gedaan naar de samenhang tussen innovatie en concurrentie, twee belangrijke *drivers* voor productiviteit en economische groei. In de discussie willen wij focussen op de samenhang en trade-offs tussen innovatiebeleid en mededelingsbeleid. Dit met bijzondere aandacht voor het onderscheid tussen:

- Incrementele innovaties en doorbraaktechnologieën ('disruptieve' innovaties)
- Productinnovaties en procesinnovaties
- Insiders en outsiders
- Concurrenieren om- en op de markt
- Private markten en (semi) publieke markten

Dit levert vragen op als:

- Is te verwachten dat het stimuleren van concurrentie vooral leidt tot incrementele innovaties en procesinnovaties?
- Zijn er verschillen tussen sectoren in de relatie tussen marktwerking en innovatie (zie toelichting (i) hieronder)? Zo ja, welke factoren zijn hierbij van belang? (zie
- Wanneer ligt het voor de hand dat de overheid markten imperfect laat opereren (bijv. onderzoeksopdrachten alleen uitbesteden aan het MKB) om innovatie te stimuleren?
- Wanneer ligt het voor de hand in te zetten op pre-concurrentiële samenwerking om te komen tot focus en massa, en wanneer geeft het stimuleren van uitdagers en concurrerende consortia meer effect?
- Is te verwachten dat het belang van concurrentie als stimulans voor innovatie lager is voor (semi)publieke markten?
- Kennen jullie voorbeelden van (beleids)casussen waar de afweging tussen marktwerking en innovatie tot problemen heeft geleid? Wanneer mag je concurrentie inperken ten faveure van outsiders? (zie toelichting bij (ii))
- Vraag: is innovatie en concurrentie gebaat bij een herziening van het octrooisysteem waarbij niet de bescherming van kennis, maar het delen van kennis centraal staat? (zie toelichting bij (iii))

Nadere toelichtingen bij enkele van bovenstaande vragen

(i) Sectorale verschillen in de relatie tussen innovatie en marktwerking

De empirische relatie tussen concurrentie en innovatie is een complexe. Sommig onderzoek suggereert een omgekeerde U-curve, hoewel empirisch weinig robuust. Ander onderzoek suggereert een U-curve (en geeft Schumpeter alsnog gelijk; het zijn de grote en de kleine spelers die het hem doen); anderen gaan uit van een simpel lineair verband. Is er duiding over de empirische ondersteuning van de drie opties, bijvoorbeeld vanuit het perspectief van sectorale verschillen? Wat zijn de beleidsimplicaties van elk van de regimes? Hoe ziet het mededingingsbeleid er uit in geval van een omgekeerde U-curve? En hoe in het geval van een u-curve? En hoe in het geval van een lineair verband?

(ii) Wanneer mag/moet je outsiders beschermen om innovaties te realiseren?

Het mogelijk belangrijkste hedendaagse mededingingsvraagstuk is de "insider-outsider"-problematiek, ook in relatie tot innovatie. Hoe zorg je er in het beleid voor dat insiders minder worden beschermd ten opzichte van outsiders? Wanneer mag innovatiebevordering de concurrentie inperken? En hoe kan de overheid innovatie bevorderen door de concurrentie te bevorderen.

(iii) Zijn innovatie en concurrentie gebaat bij een herziening van het octrooisysteem? the struggle against IPR infringements, notably counterfeiting and piracy, must continue; at the same time tools and networks that promote open access to knowledge and innovative products and processes are needed to ensure that IP policies continue to encourage innovation and foster the diffusion of knowledge.” (OECD Council, May 2007). Global Competition vooral ook door de opkomst van landen als China en India maken het voor MNC's steeds lastiger om kennis goed te beschermen. Dat zou er toe kunnen leiden dat steeds meer wordt geïmiteerd en steeds minder wordt geïnvesteerd in risicovolle R&D. Tevens vereist innovatie, dat zich steeds vaker in open en vaak globale netwerken voltrekt, strategische samenwerkingsverbanden waar kennis wordt gedeeld en patentenruil plaatsvindt. De verspreiding van kennis is de beste voorwaarde voor het benutten van de externaliteiten van kennis. Ook grote bedrijven geven aan dat de nadruk op kennisbescherming in het hedendaagse octrooisysteem niet meer past in een wereld van strategische allianties, toegenomen belang van patent trade, een korte "time to market" en vergrote mogelijkheden voor imitatie. Vraag: is innovatie en concurrentie gebaat bij een herziening van het octrooisysteem waarbij niet de bescherming van kennis, maar het delen van kennis centraal staat?

Innovatie en kennisuitwisseling

De overheid voert al decennialang beleid om de kennisuitwisseling tussen bedrijven en tussen bedrijven en kennisinstellingen te bevorderen. Het blijft echter een puzzel wat de meest effectieve manier van kennisuitwisseling is. En waarschijnlijk is er geen unieke, beste manier. Dat geldt dan ook voor het te voeren overheidsbeleid. Los van de vraag of de overheid beleid moet voeren om de samenwerking en kennisuitwisseling te bevorderen, is het de vraag in welke omstandigheid welk type beleid het effectiefst is.

Bij de vragen over het bevorderen van kennisuitwisseling is een onderscheid naar personen en organisaties, zoals bedrijven en kennisinstellingen, nuttig. Beleidsmaatregelen kunnen ook op die manier worden ingedeeld. Zo is op het gebied van **personen** door het Innovatieplatform van de vorige kabinetten Balkenende het Casimir-programma in experimentele vorm gestart. Het doel daarbij is de mobiliteit van onderzoekers te vergroten en meer uitwisseling van onderzoekers tot stand brengen tussen bedrijven en publieke kennisinstellingen. Dat betekent bijvoorbeeld dat onderzoekers van een groot bedrijf een dag in de week gaan werken bij een technische universiteit en dat universiteiten aio's plaatsen bij startende bedrijven of het MKB. Een ander voorbeeld is dat de overheid poogt arbeidsvergunningen voor buitenlandse kenniswerkers sneller en gemakkelijker te verstrekken. Op deze manier kunnen grote bedrijven hun personeel dat verspreid over de wereld werkt in ieder geval sneller in Nederland inzetten.

Algemene vragen met betrekking tot kennisuitwisseling tussen personen gericht op het bevorderen van innovatie zijn:

- In hoeverre helpt het bevorderen van mobiliteit van personen bij het vergroten van de kennisuitwisseling en onder welke omstandigheden leidt dat tot nieuwe producten en verbeterde processen?
- Is mobiliteit bijvoorbeeld door een contract met bepaalde duur (zeg 6 of 12 maanden) voldoende? Hoe afhankelijk is opgebouwde kennis van duurzaam samenwerkende teams? Hoe zeer speelt de snelheid van de innovatiecyclus een rol (bij farmacie is die snelheid bijvoorbeeld lager dan bij elektronische producten)?
- Zijn er verschillen in kennisuitwisseling tussen teams die gericht zijn op het ontwikkelen van nieuwe producten en teams die meer gericht zijn op verbeteringen in het productieproces?
- Hoe belangrijk zijn cognitief-culturele verschillen tussen de samenwerkende personen? Vormen verschillen tussen werknemers uit het bedrijfsleven en van universiteiten hier een belemmering?

Bij alle vragen hierboven zijn we natuurlijk geïnteresseerd in de rol die de overheid hier zou kunnen spelen.

Wat betreft de kennisuitwisseling tussen **organisaties**, bedrijven en kennisinstellingen, geldt uiteraard dat de personen de spil zijn in de kennistransfer. Innovatie en onderzoek blijft immers mensenwerk. Niettemin ontstaan er op het niveau van organisaties aanvullende vragen. Organisaties kunnen samenwerkingsverbanden aangaan en daarmee in netwerken innoveren. De gedachte is dat door het bundelen van expertise betere innovaties kunnen worden gerealiseerd die mogelijk ook sneller tot stand komen. Bij de innovatieprogramma's, die recent van start zijn gegaan, stellen stakeholders uit een sector of technologiegebied een visie voor innovatie op, dat vervolgens kan leiden tot een innovatieprogramma waar veel partijen bij betrokken zijn. Gedachte hierbij is dat spelers met een internationaal sterke positie de krachten bundelen en zo de innovatiekracht van de groep vergroten, hetgeen bijdraagt aan een duurzame (groei in de) toegevoegde waarde. Bij innovatieprogramma's stelt de overheid geld beschikbaar als een programma wordt goedgekeurd. Dit onder de voorwaarde dat de 'sector' ook zelf investeert. (Internationale) Excellentie en een brede vertegenwoordiging van samenwerkende stakeholders zijn belangrijke beslissingscriteria. Andere instrumenten gericht op het bevorderen van kennisuitwisseling zijn bijvoorbeeld innovatievouchers en adviesverlening door Syntens. Bij de vouchers krijgt een bedrijf, al dan niet met eigen bijdrage, een tegoedbon om bij een kennisinstelling (bijvoorbeeld TNO of een universiteit) om voor een beperkt bedrag (in het algemeen 7500 euro) een kennisvraag op te laten lossen. De dienstverlening van Syntens is er vooral op gericht bedrijven van informatie te voorzien

(kan samengaan met een advies waar enkele uren aan worden besteed en soms worden bedrijven met elkaar in contact gebracht).

Algemene vragen bij kennisuitwisseling tussen organisaties gericht op het bevorderen van innovatie zijn:

- Onder welke voorwaarden is het bevorderen van samenwerking en netwerkvorming gericht op innovatie tussen bedrijven of tussen bedrijven en kennisinstellingen het effectiefst? Wanneer zijn bedrijven niet geïnteresseerd in samenwerking? Wat is er bekend over verschillen tussen sectoren en over verschillen tussen samenwerking tussen louter private partijen en tussen private en publieke partijen?
- Hoe zeer zijn bedrijven op zoek naar nieuwe relaties om hun netwerk uit te breiden? Scannen (grote) bedrijven structureel de omgeving af, zodat 'outsiders' worden opgenomen in een netwerk, of zijn netwerken met name statisch en vooral gericht op 'insiders'?
- Hoe groot zijn de cognitief-culturele verschillen tussen bedrijven en kennisinstellingen? Wat kunnen de beide organisaties doen om eventuele verschillen te verkleinen en wat is de invloed van mobiliteit tussen werknemers hierbij? In hoeverre speelt geld (van de overheid) een rol om verschillen te helpen overbruggen? En gaat het hierbij om een aanjaagfunctie of moet er blijven worden geïnvesteerd (door de overheid) om die publiek-private kennistransfer te stimuleren?